

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Jus Canonicvm R.P. Pavli Laymanni, Soc: Jesu Theologi, Et
Olim In Alma Et Episcopali Academia Dilingana SS.
Canonum Ordinarii Professoris**

Laymann, Paul

Dilingæ, 1666

Capitvlvm II. Vt animarum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62559](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62559)

examinare, probabiliter censentur usurarium non esse, sed iustum, fieri potest, ut contra eam legem statuta & consuetudines locorum retineantur: Præterquam quod eiusmodi leges prohibentes contractum ut illicitum vel usurarium, seu Imperiales seu Pontificiæ, interdum intelligi debeant secundum præsumptionem fori externi: ideoque ad Iudices præcipue tendant, ut secundum eam præsumptionem iudicent. Cuius rei exemplum de censu utrinque redimibili attuli in Theol. moral. lib. 3. tract. 4. de iust. cap. 18. nu. 6. ver. Alterum.

- 13 Corollarium II. Ex Petr. Rauenn. in tract. de consuet. n. 10. Iudex quilibet iura consuetudinis locorum alienorum probabiliter ignorare potest. Et ideo licet iura communia, & quæ loci particularia siue propria sunt, coram Iudice produci non debeant, nec de eis fieri positiones & probationes, aliud tamen sentiendum de consuetudinibus & statutis aliorum locorum.
- 14 Corollarium III. Doctore, vel alteri personæ simpliciter asserenti, aut testanti de particulari consuetudine, aut statuto loci, vel accepto privilegio, non est statim fides habenda. Ita docet Alexander Imoleus, in l. post dotem n. 29. ff. solut. matrim. Petr. Rauennates in tract. de consuet. nu. 178. Nauarr. in c. placuit d. 6. de pœnit. in fine. Quæ enim in factis consistunt, non simpliciter poni & asseri, sed demonstrari debent. arg. l. In bello 12. §. facte. ff. de capt. & postlim. reuersis. Testes autem, ut plenè rem demonstrent, iurati esse debent, ac voce deponere, ut examinari queant. Accedit, quod ad statutum legitime conditum, & in loco vigen: item ad privilegium, quod in obseruatione existat & c. multo magis ad consuetudinem, vim iuris obtinentem, multa requiruntur, de quibus omnibus testari oporteret, sicuti videre est apud Gaill lib. 2. obseru. 31. n. 16. Veruntamen illud quorundam dictum apud Nauarr. cit. loco, quod maiori Doctorem parti de consuetudine testatium credi non debeat, explicandum est, ita ut cedat in præiudicium alterius, seu iudicalem cõdemnationem. Attendendum quoque, num Doctores in commentariis suis te-

stentur de consuetudine loci, in quo versati fuerunt: tum enim maior eis fides tribuenda, quam si ex aliorum relatione acceperint, iuxta ea quæ hic annotauit Francus num. 14. quod præsentis & incolæ non censentur ignorare consuetudines locales, sed absentes & peregrini.

15 **QVÆRITVR** hîccum Gl. ver. facti. Si lex communis à Principe per legem contrariam abrogetur, vtrum simul etiam statuta municipalia, quæ secundum legem seu ius illud commune condita sunt, abrogata censeri debeant? Responso affirmatiua communiter recepta est, uti videre licet apud Felin. in c. 1. n. 15. de refer. Azor lib. 5. Instit. moral. cap. 26. q. 17. Si enim, uti ponimus, statutum municipale nihil prorsus aliud, aliæ ratione præcipiat, quam quod communi iure statutum est, tum substantialiter non differt à iure communi, sed est tantum eius quædam interpretatio, propositio, ac promulgatio ad populum; eò quod specialis cautio magis attenditur, ac terret, quam generalis. Vide tamen quæ dicam infra in c. 1. in fine, de rescript.

16 Id solum supra dictis addendum est, doctrinam huius not. 3. per legem generatim latam, absque clausulâ derogatoriâ, non tolli particularia statuta & consuetudines, locum etiam habere in privilegiis non contentis in corpore iuris: cum neque eorum omnium notitiam Princeps habere censetur. Ita ex recepta sententia docet Suar. lib. 8. de legibus cap. 39. reg. 1. Eman. Rodriq. tom. 3. regul. qq. q. 46. art. 1. concl. 1. post Gl. in c. 1. ver. vt liberè, de rescript.

CAPITVLVM II.

Vt animarum.

SUMMARIVM.

1. A censura excusantur non tantum, qui statutum secundum se ignorant, sed etiam qui ignorant censuram esse annexam.
2. Pontifex hoc c. ex proposito loquitur non de censuris Pontificiis, sed inferiorum.

rum Ordinariorum, quamvis responsio
ibi tradita locum habeat etiam in Pon-
tificiis.

3. Subditus Episcopi non incurrit excom-
municationem latam per statutum E-
piscopi, si contra illud agat extra Diœ-
cesin; secus est, si illa feratur per praecep-
tum.
4. Ex regula iuris, quod Iudici, si extra
territorium, vel supra modum suae iuris-
dictionis ius dicere velit, impune non
paretur, colliguntur corollaria.
5. Locus plenissime exemptus intra diœce-
sin, aequi aratur loco extra diœcesin;
non autem ille, qui plenissime exemptus
non est: unde subditus Episcopi in hoc
delinquens obligatur illius statuto.
6. Potest Episcopus in Monasterio nõ ple-
nissime exempto citare & iudicare per-
sonas sibi subditas valide, non autem li-
cite, sine consensu Abbatis loci, qui ad
hoc, ut licite hoc fiant, requiritur.

Capitulum istud suas partes continet;
Prima his verbis Bonifacii VIII. constat;
*Ut animarum periculis obuietur, sententiis
per statuta quorumcumque Ordinariorum pro-
latis, ligari nolumus ignorantes; dummodo
eorum ignorantia crassa non sit, aut supina.*

Circa hunc textum dubitari solet, de qui-
bus sententiis Pontifex loquatur; Et num de
sententiis etiam per Pontificias leges, an so-
lum per episcopalia, seu similibus Ordina-
riorum statuta latis, sermo sit; Et num ali-
quid noui statuere decreuerit Bonifacius.
Respondeobreuitur ex mente Glossæ super
hoc c. Ad 1. Pontifex præcipuè, & ex insti-
tuto loqui videtur de censuris per statuta
promulgatis, si quis v. g. *furtum commiserit;*
aut, *si quod iniuste accepit, non restituerit, ex-
communicatus esto;* eiusmodi sententiã non
ligari ignorantes, nisi ignorantia crassa sit. Et
quia hoc est iuris beneficium seu potius be-
nigna interpretatio, latè accipi debet, quate-
nus materia obiecta permittit, ut sensus sit,
non tantum eos à censura excusari, qui sta-
tutum secundum se ignorant; sed etiam qui
ignorant annexam ei censuram. Quod sanè

peculiare est in censuris, atque in aliis pro-
priè dictis pœnis locum non habet, ut, tam-
etsi aliquis sciat opus secundum se prohibi-
tum esse, si tamè nesciat annexam censuram,
eam non incurrat: Quia ad censuram requi-
ritur contumacia & virtualis quidam con-
temptus; non autem contemnit qui ignorat,
iuxta l. Qui ignorans 5 o. ff. locati, prout et-
iam docui lib. 1. Theol. moral. tract. 5. p. 1. c.
5. n. 7. Excipitur verò ignorantia crassa; si
videlicet alicui in mentem veniat rationabi-
liter dubitare, num opus aliquod sub eccle-
siastica censura prohibitum sit; & nulla, vel
vix vlla inquisitione facta, illud facere aggre-
diatur: siquidem & iste contemnere cen-
setur, quando ita temerè se committit periculo
agendi contra ecclesiasticæ censuræ prohibi-
tionem. Hæc est doctrina Suar. de cens. disp.
4. sect. 9. n. 19. Molinæ, tract. 5. de iustit. disp.
71. num. 9. quamvis de hac re variæ sint DD.
sententiæ, uti videre licet apud Suar. in cit.
disp. 4. sect. 9. & 10. Syl. ver. excommunic.
vlt. quæst. 3.

Ad 2. Pontificem ex proposito non loqui
de censuris Pontificiis; sed inferiorum quo-
rumcumque Ordinariorum. Idenim colligi
videtur ex contextu, & verbo *statutis*, quo
ius commune seu canones yniuersales ple-
rumque comprehendere non solent. Ratio au-
tem, cur de his tantum statutis hîc sermo sit,
dari alia non potest, nisi quia super his dun-
taxat quæstio mota fuit; cum eiusmodi sta-
tuta in diœcesibus promulgata, citius in om-
nium diœcesanorum notitiam deueniant; &
ideo ignorantia minus probabilis esse videat-
ur, quam in Pontificiis de nouo editis Ro-
mæ decretis. Interim verò certum esse debet,
responsionem e. huius etiam in Pontificiis
constitutionibus, seu bullis, sub censuræ cõ-
minatione latis, locum habere, uti tradide-
runt DD. iam citati, & dixi etiam in cit. c. 5.
n. 7. Cæterum si quispiam contendere ve-
lit, verbum *statuti* hoc in loco latè accipi pos-
se, ut omnem legem ecclesiasticam compre-
hendat, item nomen *Ordinariorum*, ut etiam
Papam contineat, cum ipse sit Ordinarius
Ordinariorum, non multum ei repugnabo.

Ad 3. dicendum, nihil hîc de nouo Pon-
tificem

tificem statuisse: sed quod rei natura postulat, atque iuri communi canonico conueniens est, declarado exposuisse. Ita docui etiam in supra cit. num. 7. & tradidit Domin. Sotus in 4. d. 22. quaest. 1. art. 2.

Altera pars huius e. haec verba complectitur: *Statuto Episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserunt, excommunicationis sententia promulgatur, subditi eius furtum extra ipsius dioecesis committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium ius dicenti non pareatur impune.*

Est itaque hoc NOTANDUM, quod subditas Episcopi, seu dioecesanus non incurrit excommunicationem latam per statutum Episcopi, si contra illud agat extra dioecesis. Nam nemo legem ferre potest ultra limites iurisdictionis suae, uti hic dicitur in fine c. & sumptum est ex l. vlt. ff. de iurisdic. omn. iudicum: Sin autem Episcopus subditos seu dioecesanos suos per statutum obligare vellet, existentes extra dioecesis, tum extenderet legem seu statutum extra limites iurisdictionis suae: Quandoquidem lex, seu statutum per se & immediatè tendit ad locum subiectum, videl. territorium seu dioecesis, etque quasi cohæret: Et ideo non potest afficere seu confringere quemquam, si extra territorium aut dioecesis existat. Alia verò ratio est de Superioris præcepto: si v. g. subditi ex dioecesi discedenti sub poena excommunicationis præcipiatur, ne furetur: incurrere is censuram potest delinquendo extra dioecesis: Quia præceptum Superioris, sicuti & Iudicis sententia, immediatè tendit in personam subiectam, eiusque veluti osibus hæret, quocunque terrarum discesserit. Videri possunt quæ dixi fusius in cit. tr. 5. p. 1. cap. 4. coroll. 3. n. 7. & tract. 4. eiusd. libri 1. cap. 11. n. 1. & 2.

4 Porro ex tradita iuris regula, quod *Iudici, si extra territorium, vel supra modum suae iurisdictionis ius dicere velit, impune non pareatur*, corollaria quædam colligit Vdalricus Zasius super eadem l. vlt. ff. de iurisd. omn. iudicum. I. Si Archiepiscopus in Coepiscopi sui dioecesi fortè commorans, ibi causas per appellationem ad se deuolutas tractare

velit: excipi potest, quod extra dioecesis ius dicenti impune non pareatur. II. Si Vniuersitas studiorum pestis tempore aliò commigret, Rector in aliena ciuitate ac veluti extra territorium suum, inter Studiosos ius dicere non potest: nisi noua promissione, aut iuramento se obligent ac subiiciant, etiam in ordine ad illum locum. III. Qui bannitum ex territorio proscriptum, offendendi facultate concessa, extra territorium offendit, puniri potest, iuxta doctrinam Baldi in l. 1. n. 6. ff. de hæred. instituendis, quod *sententia banni non excedat territorium bannientis*, siue proscriptibentis. IV. Familia Iudicis criminofum fugientem extra territorium, seu in alieno territorio persequi non potest, aut capere, prout etiam docuit Baldus in c. eum olim, in fine, de dolo & contumacia, Bartolin l. quod ait lex, princ. ff. Ad L. Iuliam de adulter. Interdum tamen consuetudo permittit, ut liceat reum capere ad præsentandum Iudici loci, teste Zasio ibidem.

QVÆSTIO est, Si statuto episcopali a leæ ludus prohibitus sit clericis, num. ludentes in loco exempto existentes intra dioecesis, cõtra statutum peccent: atque censuram, si quæ annexa sit, incurrant? Quæstionè hæc, referendo Doctores, tractauit lib. 1. Theol. moral. tract. 4. cap. 11. n. 5. Quidam enim vniuersim aiunt, locum exemptum æquiparari loco extra dioecesis, ut Ioan. Andr. hic & Zasius in supra cit. l. vlt. col. 3. dans exemplum de Monasteriis, quæ tantum Papæ subditi sunt. At verò Suarez de cens. disp. 5. sect. 4. n. 6. excipit ecclesias & monasteria Religiosorum exemptorum, atque in his clericos Episcopo subditos obligari lege dioecesana. Mihi videtur verissima sententia Petr. Ancharani hic, quam refert & sequitur Philip. Francus hic n. 11. Vel locus siue ecclesia est per se ac plenissimè exempta, etiam ratione populi, ita ut Prælati eius quasi episcopalem iurisdictionem exercent. In hoc casu vera est doctrina, quod locus exemptus intra dioecesis æquiparatur loco extra dioecesis, & sumitur ex c. Episcopus 7. de off. Ordin. in 6. vbi de Episcopo dicitur, dubium non esse, *quin in quolibet loco ipsius dioecesis non exemptus*

pro, per se vel per aliam, possit pro tribunali sedere: unde per sensum contrarium colligitur, quod in loco exempto iudicia exercere non possit: idque ne validè quidem. Vel locus siue ecclesia non est plenissimè exempta, quia vel populum subiectum non habet, vel is ab Episcopo exemptus non est, adeoque Prælati loci quasi episcopalem iurisdictionem habere non censetur. In hoc casu, vera est doctrina Friderici de Senis in consil. 2. allegata & commendata hic à Franco cit. n. 111. quod *subditus Episcopi delinquendo in loco exempto, obligatur statuto eius*: Quia privilegia ista exemptionis, quatenus sunt præiudicatia iurisdictioni ordinaria Episcopi, strictam interpretationem recipiunt; neque debent de casu expresso ad alios non expressos extendi, argum. c. cum capella 16. de priuileg. Et præberet hæc res occasionem delinquendi, turbarèturque non parum diocesalem Episcopi iurisdictionem, si ea erga Religiosorum Monasteria & Collegia, aut similia loca exempta, etiam comparatione subditorum in ijs delinquentium, se

non protenderet, uti per se patet.

Quamobrem, si Episcopus in eiusmodi Monasterio existens, personas sibi subditas citaret, & iudicia inter eas exerceret, acta valida forent, nec possent subditi contra processum excipere: sed ut licitè ac conuenienter hæc fiant, requiritur consensus Abbatis loci. Quæ doctrina sumitur ex c. luminoso 6. causa 18. q. 2. & traditur à Gl. in Clem. vn. ver. aut earum parte, de foro compet. Et ab hac sententia non discrepat P. Suarez cit. loco: solum enim dicere intendit, Monasteria & ecclesias Religiosorum exemptorum, non esse omnino ac plenissimè exempta; & non tam per se ac ratione sui, quàm personarum privilegiatarum inhabitantium: Adeo quidè, ut si accidat, Religiosos locum seu ecclesiam deserere, aut in Religiosos vel Clericos non exemptos transferendo alienare, ea haud dubiè sub iurisdictionem Episcopi recasura sit: quia sublato principali, tollitur accessorium; siue, sublato eo, quod est per se, tollitur etiam id, quod est per accidens.

TITVLVS III. DE RESCRIPTIS.

SUMMARIVM.

1. Rescriptum vim constitutionis & legis obtinet.
2. Et si propriè accipitur, est datum à Principe responsum, ad alterius consultationem, suggestionem aut petitionem.
Differt ab oraculo, epistolâ decretali, & priuilegio seu bulla gratiæ, in quo?
3. Rescripta alia generalia sunt, que omnes subditos obligant; alia specialia, qua ius faciunt inter partes, & in negotiis, pro quibus emanarunt.
4. Rescriptum aliud est secundum leges communes, & propriè Rescriptum dicitur; aliud contra illas, & vocatur

privilegium; aliud denique præter eas, & dicitur gratia seu beneficium Principis.

5. Similis diuisio est in Rescriptum iustitiæ, & gratiæ seu beneficii.

Estè post Constitutiones siue leges, de rescriptis Principum tractatur. Nam ea vim legis obtinere ait Vlpianus in l. i. ff. de Constit. Principum, *Quod Principi placuit, legis habet vigorem*. Veruntamen ex seq. §. eiusd. l. colligitur, Vlpianum legis vocabulum latè accepisse, pro quacunque constitutione, iussione, aut sententiâ robur habente secundum plenam Principis, à quo proficiscitur, potestatem:

H 3

Inquit